

СПЕЦИФІКА ДАОСЬКОГО СВІТОБАЧЕННЯ У ТВОРЧОСТІ ТАНСЬКОГО ПОЕТА-ВІДЛЮДНИКА СИКУН ТУ

Стаття присвячена танському поетові Сикун Ту, у творах якого невід'ємне місце займають образи природи та людини. Проаналізована низка віршів поета, а також виявлено специфіку його даоського світобачення.

Ключові слова: даосизм, недіяння, Дао, споглядання, природність, відлюдництво.

Поезія Сикун Ту (司空图, 837-908) витончена та споглядальна, велике місце у ній займають картини природи, які протиставляються недосконалому світу людей. Як теоретик танського Китаю, він вважав поезію таїнством, найвищим втіленням Абсолюту (道). Це можна простежити у його збірках віршів та стансах. За європейською термінологією, станси (від італ. Stanza приміщення, кімната; зупинка; кит. 斯坦司诗 або 诗篇) – вірші, які складаються з композиційно закінчених і відокремлених одна від одної строф, що виражається в забороні смислових переносів з однієї строфи в іншу і в обов'язковості самостійних рим. Тож китайські поети часто об'єднували кілька восьмивіршів загальною темою, перетворюючи їх у станси. Сикун Ту, правда, використовував інший розмір. Його вірші склалися не з восьми рядків, як це традиційно було прийнято у стансах, а з дванадцяти, але, все одно, російські дослідники називають вірші митця стансами. У відомих 24-х стансах Сикун Ту («Категорії віршів», «诗品二十四首»), які глибоко досліджує В.М. Алексєєв [Алексєєв 1978, 7], сучасність для поета є не тільки матеріалом. У своєму багатоплановому прояві вона формує його світовідчуття, закріплює переконання та думки, розкриває духовну глибину, вдосконалює творчий талант. Академік В.М. Алексєєв справедливо зазначає, що природа для Сикун Ту – єдине і найповніше зовнішнє джерело [Антологія 1957, 67].

Наприкінці 800 р., коли династія Тан починає занепадати, Сикун Ту шукає в природі собі обитель, буде хатину під соснами чи серед бамбуків – на безлюдді, покриває її бур'яном [Антологія 1957, 68]. У вірші “Пішовши у відставку, написав на дозвіллі” («退居漫题») можемо побачити, як поет насолоджується весною, ластівками та квітами:

燕语曾来客，花催欲别人。
莫愁春已过，看着又新春。

Ластівки щебечуть, раніше приходив гість,

Квіти поквалюють любити інших.

Не печалься, що весна вже минула,

Дивись – нова [прийде] знову.

У вірші бачимо, що поет знаходить спокій у природі, в новому році, у новій весні. Хоча за життя Сикун Ту в країні був безлад, династія Тан занепадала, але поет усе ж плекав надії на краще. Це видно з другої половини наведеного чотиривірша. Митець сподівається на краще, знаходячи сили, натхнення та справжнє життя в природі. Душевні настрої поета яскраво виражені у четвертому стансі з “Категорій віршів”, що має назву “Поринув у творення” («沈著»). Наведімо уривок із нього:

所思不远，若为平生。

海風碧雲，夜例月明。

Думки мої недалеко,

Я життя своє зберіг.

Морський вітер [ворушить] хмари на лазурному [небі],

Ніч – як завжди, місяць ясний.

Тут бачимо, що увага поета ніби подвоюється: перед взором його – прекрасна природа, високі мрії, породжувані нею; вітер та місяць тут символізують неспішний, природний плін речей. Митець може відгородитися від мирської суєти, проте думки його однаково не линуть далеко [Yip Wai-lim 1976, 87], тож навіть при місячному світлі та у прекрасному краєвиді він не знаходить цілковитого спокою.

Коли людям важко зберегти своє життя, чи можуть вони “порадіти ясній погоді” (庆幸晴天气) та “цвітінню хризантем” (菊花开花)? – запитує Сикун Ту у вірші “Самотньо споглядаю” («独望»). Отже, справжні радість і щастя слід знайти десь поза реальністю. В низці віршів митець розповідає про те, як “бажає наблизитися до осіннього мовчання природи” (欲待秋自然的沉默) чи “знайти час полежати серед запашної черемхи” (夜合香中露卧时), як “іде в рідні гори по хризантеми” (移得山家菊), яка “весна на чудовій Батьківщині” (华雨故乡的春天). Однак подібні мотиви зовсім не нові для китайської поезії. Особливо відчутний ідейно-естетичний вплив на його творчість геніального Тао Юань-міна (365-427). У долі та творчості Сикун Ту помітна глибока духовна спорідненість із його великим попередником, якого сам поет вважав для себе неперевершеним зразком за його незламність і твердість духу.

Вплив Тао Цяня виявляється в багатьох творах Сикун Ту. Поет часто славить свого духовного “вчителя, що біля п’яти верб” («附近五年柳的老师») – образ, який увійшов у китайську поезію як символічне уособлення Тао Цяня. У творі “Самотньо споглядаю” («独望»), написаному Сикун Ту в

семидесятирічному віці, поет, явно відгукуючись на заклик Тао Цяня, радіє своєму поверненню в рідні краї, щоб побачити тут весну.

Сикун Ту відчував глибокий вплив даосизму, який пропагував невтручання *увей* (无为), пасивність, кликав до світу недосяжного, високого *Дао* – єдиної субстанції всього суцього. Звідси – даоський скептицизм, відхід від суспільного життя, відлюдництво [Ліщенко 2001, 99]. Про це свідчать рядки вірша “Чудове створення природи” («*妙造自然*»):

俱道适往，著手成春。

如逢花开，如瞻岁新。

Все рухається відповідно до закону [Дао],

Починається весна.

Ніби зустрів [ту пору, коли] цвітуть квіти,

Ніби споглядаю новий рік.

Цей вірш Сикун Ту написав на схилі літ. Він розумів, що життя минає, але, побачивши відродження природи навесні, ніби вдихнув новий струмінь життя.

На швидкоплинності життя поет акцентує у вірші “Свято середини осені” («*中秋*»):

闲吟秋景外，万事觉悠悠。

此夜若无月，一年虚过秋。

Безтурботно оспіваю прохолоду осіннього навколишнього пейзажу,

Справи спокійно плинуть.

Цієї ночі місяць ніби не зійшов,

Марно минає ще одна осінь.

Осінь у китайській культурі символізує старіння та кінець життя. Сикун Ту пише, що “навкруги прохолода осіннього пейзажу”, отже, він відчуває, що життя скоро мине. Місяць у китайських письменників доби Тан асоціювався з душевним спокоєм, а у вірші “Свято середини осені” місяць не зійшов, тож можна зробити висновок, що на серці Сикун Ту неспокійно. Другий рядок “справи спокійно протікають” свідчить про постулати даосизму: невтручання *увей* і пасивність.

У вірші “Самотньо споглядаю” («*独望*») також спостерігається вплив даосизму:

绿树连村暗，黄花出陌稀。

远陂春草绿，犹有水禽飞。

Безліч похмурих зелених дерев,

Поодинокі жовті квіти з'явилися на межі.

На далекому схилі зелена весняна трава,

І водяні птахи досі стрімко літають.

Жовта квітка – це хризантема, найулюбленіша квітка китайців. Жовтий колір в Китаї вважався настільки священним, що носити жовтий одяг міг тільки імператор. В Ченду, головному місті провінції Сичуань, розташований храм із зображенням хранителя хризантем. Він постає в образі молодій дівчини, яка випила вина, зробленого з хризантем, і стала після цього безсмертною. Іменем хризантеми позначається дев'ятий місяць китайського року (за місячним календарем), також їй присвячений дев'ятий день цього місяця (оскільки в китайській нумерології цифра “дев'ять” символізує довге життя). За легендою, зірвана саме цього дня хризантема наділена магічними властивостями; також вона приносить щастя. У третьому рядку (“на далекому схилі зелена трава”) згадується про зелений колір. Цей колір у Китаї позначає схід, за природною сутністю означає вітер і належить до стихії дерева. Йому властивий ріст, тож колір асоціюється з початком нового життя, з весною. “І водяні птахи досі стрімко літають” – життя триває, плине у звичному руслі. Вплив даосизму на Сикун Ту простежується в кожному рядку цього вірша. Автор-відлюдник споглядає за спокійною плінністю природи, за хризантемою і зеленою травою, навкруги весна – зародження життя, молодість, краса. Сикун Ту поринає в себе і знаходить прекрасне у докільді, досягає вершин духовного світу.

У вірші “Осінній пейзаж” («秋景») також простежується вплив на Сикун Ту релігійно-філософської течії даосизму.

景物皆难驻， 伤春复怨秋。

旋书红叶落， 拟画碧云收。

Тяжко критикувати пейзаж,

Гірко [мені] навесні і знову ненавиджу осінь.

Над книгою падає багряний лист,

Наміряюся отримати картину лазурного неба.

У поета сумний настрій, його здолала нудьга. Що ж це, як не осінь? Митець намагається писати, але багряний осінній лист відволікає його, оскільки натякає на плінність життя. Хмари тут символізують життя відлюдника, оскільки відлюдники-мудреці – переважно даоси та буддисти – далеко від цивілізації, в горах, займалися спогляданням світу й самовдосконаленням, вони спали серед дерев і хмар [Burton Watson 1984, 75]. Наведені рядки сповнені глибоких філософських роздумів і поетичності. Увагу привертає прозорість образів, їх простота та ясність думки. При цьому все взято з самої природи. Сикун Ту розпадається на елементи, залишається тільки *Дао*. Воно динамічне для прозріння поета та недосяжне для мирських людей.

Як відомо, у центрі даосизму – вчення про велике *Дао*, всезагальний Закон та Абсолют. Ідеал даосизму – це відлюдник, який за допомогою релігій-

ної медитації, дихальних і гімнастичних вправ досягає високого духовного стану, що дозволяє побороти всі бажання та пристрасті й наблизитись до божественного *Дао*. Сикун Ту був саме таким відлюдником, який намагався стати людиною, єдиною з природою та Абсолютом, його твори – це художнє вираження пізнання, а також оцінка громадського життя та навколишнього світу природи. В цьому сенсі зовсім очевидно, що в поетичному мистецтві Сикун Ту панує право особистості, яка виражає ідейне і пов'язане з ним емоційне сприйняття видимого та уявного світів. Відзначимо також, що таке сприйняття однаково стосується й ідейно-естетичних позицій поета, і словесно-образотворчих засобів його творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев В.М. Китайская литература // Алексеев В.М. Избранные труды. – Т. II: Труды по китайской литературе. – М., 1978. 2. Антология китайской лирики / Пер. Б.М. Мецгерякова. – М., 1957. 3. Антология китайской поэзии / Пер. Л.З. Эйдлина. – М., 1957. 4. Лиценко Л.В. Національна своєрідність поетичного змісту та форми в китайській ліриці // Всесвіт. літ-ра в середніх навчальних закладах України. – 2001. – № 8. – С. 29-31. 5. Chinese poetry: Major modes and genres / Ed. and tr. by Yip Wai-lin. – California, 1976. 6. The Columbia book of Chinese poetry: from early times to the thirteenth century. Ed. And tr. by Burton Watson. – New York, 1984.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2013.

Тыщук Е.С., магистрант,
КНУ імени Тараса Шевченка

Специфика даосского мировоззрения в творчестве танского поэта-отшельника Сыкун Ту

Статья посвящена танскому поэту Сыкун Ту, в произведениях которого неотъемлемое место занимают образы природы и человека. Проанализирован ряд стихов поэта, а также определена специфика его даосского мировоззрения.

Ключевые слова: даосизм, недеяние, Дао, созерцание, природность, отшельничество.

Tyshchuk H., Masters
Taras Shevchenko National University of Kyiv

SPECIFIC TAOIST OUTLOOK OF TANG PERIOD'S POET-HERMIT SIKONG TU

This article is devoted to the poet of Tang period Sikong Tu. Images of nature and human being occupy an inalienable place in his works. In this article some poems of Sikong Tu have been analyzed; the influence of his Taoist worldview also has been identified.

Key words: Taoism, inaction, Tao, meditation, naturalness, reclusion.